

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA ART PEDAGOGIKANING TUTGAN O'RNI

Mamadjonova Shahlo To'ychiboy qizi
Namangan davlat pedagogika instituti tasviriy
san'at mutaxassisligi 1-bosqich magistranti
Email: mamadjonovashahlo30@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida art pedagogikaning tutgan o'rni, uning fundamental paradigmalari va taraqqiyot bosqichlari atroflicha tahlil etiladi. Maqolada san'at vositalari orqali ta'lim oluvchilarning intellektual salohiyatini oshirish hamda shaxsning ijodiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishning konseptual asoslari ilmiy nuqtai nazardan yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va STEAM ta'limi sharoitida art pedagogikaning transformatsiyalashuvi hamda kelajakdagi rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Art pedagogika, zamonaviy paradigma, gumanizatsiya, integratsiya, kreativ salohiyat, raqamli transformatsiya, estetik tarbiya, neyropedagogika, inkluziv ta'lim

Kirish. Insoniyat sivilizatsiyasining hozirgi bosqichi ta'lim sohasida tub burilishlarni talab etmoqda. Axborot oqimining jadallashishi va sun'iy intellektning hayotimizga chuqur kirib borishi natijasida faqatgina bilim berishga yo'naltirilgan an'anaviy pedagogika o'z o'rnini insonning kreativ va emotsional dunyosini rivojlantiruvchi modellarga bo'shatib bermoqda. Shu nuqtai nazardan, art pedagogika zamonaviy fanlararo bilimlar tizimida strategik ahamiyatga ega sohaga aylandi.

Art pedagogika — bu san'at va pedagogikaning o'zaro sintezi bo'lib, u shaxsning badiiy madaniyatini shakllantirish orqali uning umumiy rivojlanishini, ijtimoiy moslashuvini va psixologik salomatligini ta'minlashga xizmat qiladi. Art pedagogikaning nazariy-metodologik asoslari. Art pedagogikaning fundamental asosi — bu san'atning inson ruhiga, uning ongi va ongsiz faoliyatiga ta'sir ko'rsatish kuchidir. Pedagogika tarixida ushbu yo'nalishning ildizlari Platon va Aristotelning estetik qarashlariga borib taqalsa-da, zamonaviy ko'rinishda u XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida to'liq shakllandi. L.S. Vygotskiyning "San'at psixologiyasi" asari bu soha uchun nazariy tamal toshi bo'lib xizmat qildi. Uning fikricha, san'at insonning ichki kechinmalarini ijtimoiy shaklga o'tkazish vositasi va shaxsni "qayta qurish" mexanizmidir. Zamonaviy art pedagogika tizimida san'at shunchaki o'quv predmeti (masalan, musiqa yoki rasm darsi) emas,

balki butun ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish qurolidir. Uning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

1. **Faoliyatlilik:** O'quvchi san'at asarini faqat kuzatuvchi emas, balki uni yaratuvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi.
2. **Kreativlik:** Har qanday pedagogik vazifani hal etishda ijodiy yondashuvning ustuvorligi.
3. **Variativlik:** Ta'lim oluvchiga o'z fikrini bayon etish uchun turli badiiy vositalarni (ranglar, tovushlar, harakatlar) tanlash erkinligining berilishi.

Zamonaviy Paradigmalar Tahlili

Bugungi kunda art pedagogika bir nechta konseptual paradigmalar doirasida rivojlanmoqda. Ushbu paradigmalar ta'lim mazmunini va uning natijalarini belgilab beradi.

Gumanistik paradigma. Bu paradigma markazida inson shaxsi, uning qadri va takrorlanmasligi turadi. Art pedagogika bu yo'nalishda o'quvchiga o'zining hissiy holatini tushunishga va uni atrofdagilarga bezarar usulda (san'at orqali) yetkazishga yordam beradi. Bu yerda ta'lim oluvchi va pedagog o'rtasidagi iyerarxiya yo'qoladi va ular o'rtasida "ijodiy hamkorlik" munosabatlari o'rnatiladi.

Integratsion paradigma. Mazkur yondashuv san'atni boshqa barcha fanlar bilan uzviy bog'liqlikda ko'radi. Masalan, matematika darslarida simmetriya qonuniyatlarini tasviriy san'at orqali o'rganish yoki ona tili darslarida so'zning musiqiylikini tahlil qilish. Integratsiya bilimlarning parchalangan holda emas, balki yaxlit (xolistik) tarzda qabul qilinishiga zamin yaratadi.

Kognitiv paradigma. San'atning miya faoliyatiga ta'sirini o'rganuvchi ushbu yo'nalish art pedagogikaning eng zamonaviy qismlaridan biridir. Neyropedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqiy asbobda o'ynash yoki rasm chizish jarayonida miyaning ikkala yarim shari ham faol ishlaydi. Bu esa mantiqiy va obrazli tafakkurning o'zaro uyg'unligini ta'minlab, intellekt ko'effitsiyenti (IQ) va hissiy intellekt (EQ) bir vaqtda oshiradi.

Art Pedagogikada Innovatsion Texnologiyalar

Hozirgi kunda art pedagogika amaliyotida bir qator innovatsion metodlar qo'llanilmoqda. Ularning samaradorligi nafaqat ta'lim natijalarida, balki o'quvchilarning psixologik salomatligida ham namoyon bo'ladi.

Skazkoterapiya (Ertak terapiyasi): Bu metod ayniqsa boshlang'ich ta'limda muhim. Ertaklar orqali bolalarga axloqiy me'yorlar, hayotiy strategiyalar va qadriyatlar yetkaziladi. O'quvchi ertak qahramoni bilan o'zini identifikatsiya qilish orqali o'z muammolarining yechimini topadi.

Izoterapiya va Badiiy loyihalash: Ranglar va shakllar bilan ishlash jarayonida o'quvchining ichki qo'rquvlari va to'siqlari bartaraf etiladi. Loyihaviy faoliyat

doirasida yaratilgan badiiy mahsulot (masalan, maket yoki kompozitsiya) o'quvchida o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi.

Musiqiy pedagogika va Ritmo-plastika: Musiqa ritmlari va tana harakatlari orqali o'quvchilarning koordinatsiyasi, nutqi va diqqati rivojlantiriladi. Bu metod ayniqsa inkluziv ta'limda, nutqida nuqsoni bor yoki autizm spektridagi bolalar bilan ishlashda yuqori natija beradi.

Raqamli Transformatsiya va Art Pedagogika. XXI asr — raqamli texnologiyalar asri. Bu art pedagogika oldiga ham yangi vazifalarni qo'ydi. Raqamli san'at (Digital Art) bugungi yoshlar uchun eng tushunarli tillardan biridir. Grafik planshetlar, 3D modellashtirish, animatsiya yaratish va video-art kabi yo'nalishlar art pedagogikaning ajralmas qismiga aylandi. Virtual va Kengaytirilgan borliq (VR/AR) texnologiyalari ta'lim oluvchiga dunyoning nufuzli muzeylarini virtual sayr qilish yoki tarixiy davrlarning badiiy muhitiga kirish imkonini beradi. Bu nafaqat estetik zavq beradi, balki bilimlarni "hissiy tajriba" orqali o'zlashtirishga yordam beradi. Raqamli art pedagogika o'quvchilarda axborotni vizuallashtirish, dizayn-tafakkur (design thinking) va media-savodxonlik kabi zamonaviy "soft skills" ko'nikmalarini shakllantiradi. Rivojlanish Istiqbollari. Art pedagogikaning kelajagi quyidagi strategik yo'nalishlar bilan belgilanadi:

1. **STEAM ta'lim tizimiga to'liq integratsiya.** Dunyo ta'lim tajribasida STEM (Science, Technology, Engineering, Math) modeliga "A" (Arts - San'at) komponentini qo'shish orqali STEAM modeliga o'tish kuchaymoqda. Bu muhandislik va texnologik masalalarga ijodiy yondashuvni, estetik jozibadorlikni va ergonomikani olib kiradi.
2. **Neyro-art-pedagogika.** San'atning miya neyronlariga ta'sirini tahlil qiluvchi maxsus metodikalar yaratiladi. Bu ta'lim jarayonini har bir o'quvchining individual kognitiv profiliga moslashtirish imkonini beradi.
3. **Inkluziv muhitni kengaytirish.** Art pedagogika alohida ehtiyojli shaxslarni jamiyatga moslashtirishning asosiy vositasi bo'lib qoladi. Kelajakda har bir ta'lim muassasasida art-terapevt va art-pedagog kadrlariga ehtiyoj ortadi.
4. **Ekologik art pedagogika.** Tabiat bilan uyg'unlikda yaratiladigan san'at namunalari orqali yoshlarda ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish yangi trendga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, art pedagogika — bu shunchaki san'at o'rgatish uslubi emas, balki inson kapitalini rivojlantirishning yuqori texnologik va shu bilan birga insonparvar usulidir. Uning zamonaviy paradigmalari ta'lim tizimini quruq sxemalardan xalos qilib, unga tiriklik, ijod va hayotiy ma'no olib kiradi. Art pedagogikani ta'limning barcha bosqichlariga tatbiq etish kelajakda nafaqat bilimli mutaxassislarni, balki dunyoni go'zallik va ijod orqali o'zgartirishga qodir bo'lgan ma'naviy boy shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Sohaning rivojlanish istiqbollari bevosita pedagoglarning innovatsion tayyorgarligiga va ta'lim siyosatida san'at komponentining qo'llab-quvvatlanishiga bog'liqdir. Kelajak ta'limi — bu san'at va ilm-fanning ajralmas ittifoqidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.S. Психология искусства. — Москва: Искусство, 1986. — 573 с.
2. Anisimov V.P. Арт-педагогика как система гуманизации образования. — Тверь: ТГУ, 2002.
3. Bulatov S.S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. — Toshkent: Mehnat, 1991.
4. Medvedeva E.A. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании. — Москва: Академия, 2001. — 248 с.
5. Gardner H. Art, Mind, and Brain: A Cognitive Approach to Creativity. — New York: Basic Books, 1982.
6. Zunnunov A. Pedagogika tarixi. — Toshkent: Sharq, 2004.
7. Yuldashev J.G'. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent, 2013.
8. UNESCO. Road Map for Arts Education. — Lisbon, 2006.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4623-sonli Qarori.
10. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
11. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
12. Hasanboy o'g'li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.
13. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinf o'quvchilarini tasviriy san'atga o'rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta'lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
14. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o'quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san'at va gumanitar fanlar bo'yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.
15. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
16. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
17. Boltaboyev, A. (2023, December). BO 'LAJAK O'QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions"* (Vol. 1, No. 01).

18. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
19. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
20. O‘G‘Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
21. O‘G‘Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o‘rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
22. Nabiyeu, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
23. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o‘rganish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
24. Ro‘zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
25. Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students’ individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
26. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish bo‘yicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.
27. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
28. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.
29. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
30. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.
31. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
32. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZITSIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
33. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
34. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.

35. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
36. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.
37. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.